

HERRI AUZITEGIA, BIZIMODU JASANGARRIAK IZATEKO ESKUBIDEAREN ALDE

Bizi-maila duinerako eskubidea

Ardatz honek agerian uzten ditu giza eskubideen urraketa larriak, eredu sozioekonomiko patriarkal eta heteroarautu baten ondoriozkoak. Eredu horrek, hain zuzen, emakumeen lana prekarizatzea eta babes sozialeko sistema suntsitzea sustatzen du. *Bizitza jasangarriak izateko eskubidearen aldeko Herri Auzitegi* honetan (aurrerantzean, “*Herri Auzitegia*”) aurkeztutako kasuek desparekotasun ekonomikoek emakumeen bizitzetan dituzten ondorio lazgarriak erakusten dituzte.

Fiskaltzaren arabera, bi kasuen egitateak aztertu ostean, eta Giza Eskubideen Nazioarteko Zuzenbidean eta Nazioarteko Zuzenbide Humanitarioan agertzen diren estandarren arabera, ondoriozta daiteke nahikoa elementu daudela xedatzeko honako hauek erantzuleak direla:

1. El Salvadorreko Estatua, lan-eskubideak eta babes judiziala urratzeagatik bizi-maila duina izateko Rosaren eskubidearen harira.
 - 1.1. Handworks SA enpresa, Rosarekiko zituen laneko betebeharrak ez betetzeagatik.
 - 1.2. El Salvadorreko ehungintza, jantzigintza eta aduana-zergarik gabeko eremuen kamera (CAMTEX), giza eskubideen aurkako politika ekonomikoak sustatzeagatik.
2. Euskal Autonomia Erkidegoa, babes sozialerako eskubidea urratzeagatik, bizi-maila duina izateko Nerearen eskubidearen harira.
 - 2.1. Lanbide-Euskal Enplegu Zerbitzua, Eusko Jaurlaritzaren Enplegu eta Gizarte Politiketako Sailari atxikituta dagoena, prestazio ekonomiko arbitrarioki eteteagatik.
 - 2.2. Eusko Jaurlaritza, ez duelako zegokiona egin 2016ko Pobreziaren eta Gizarte-Ezberdintasunen Inkestak (PGEI-2016) detektatu zuen txirotasuna ezabatzeke.

Akusazio-idazkia lau ataletan egituratuta dago. Lehen atalean, bi kasuetako egitate nagusiak laburbiltzen dira, eta halakoak gertatzen diren testuingurua orokorrean azaltzen da. Bigarren atalean, kasu bakoitzari aplikatzekoa zaion zuzenbide-esparrua deskribatzen da. Hirugarren atalean, kasuen azterketa juridiko bat egiten da, feminismoaren eta giza eskubideen ikuspegitik. Azkenik, laugarren atalean *Herri Auzitegiari* eskatzen zaio lehen identifikatutako egileen erantzukizuna ezar dezala, eta dagozkion kalte-ordain individual zein kolektiboak zehatz ditzala.

I. Epaitutako egitateak

Atal honetan aurkeztuko ditugun egitateak kasu bakoitzaren fitxan zein Tica Moreno adituaren txostenean bildutako informazioaren laburpena dira.

Rosaren kasua

Kasuaren laburpena

Rosaren kasuak muturreko lan-esplotazioa azaltzen du, etxetiko brodatzaile gisa pairatu zituen baldintza kaltegarriengatik eta justizia ukatzea erraztu zuen estatuko eragileen jardun ezagatik. Egitate hauek larriki urratzen dituzte hainbat eskubide —osasuna, lana, babes judiziala eta berdintasuna

izateko eta baztertua ez izateko eta haurtzarora babesteko eskubideak—, bizi-maila duinerako eskubideari lotutakoak.

Kasu honek El Salvadorren etxetiko brodatzaile gisa lanean dauden 500 emakume ingururen —haietako batzuk adingabeak— lan-eskubideak sistematikoki urratzen direla erakutsi digu. Halaber, urraketa horien inpunitate testuingurua erakusten digu, estatuak ez dituelako dagozkion zuzemenak egiten egitateok ikertzeko eta zigortzeko. Era berean, kapitalismoaren eta heteropatriarkatuaren arteko harreman estua ikusarazten du kasuak, adierazpide jakin baten bidez: emakumeen bortxazko lana ehungintza sektorean.

Horniketa-kate globalak: ehungintza sektorea, esplotazioa eta emakumeen esklabotasuna

Rosaren kasuak argi erakusten digu ehungintza enpresek duten jarrera lan-erantzukizunei dagokienez. Argudiatzen dute emakumeek —ekoizpen katearen oinarrian daudenak— lan-harreman baten bidez funtzionatu beharrean zerbitzu-prestazioko harreman baten bidez funtzionatzen dutela, hau da, ekoizpena azpikontratatu bezala. Ehungintza sektorea enpresa transnazionalak zuzentzen dute; haiek erabakitzen dute zer ekoitzi, non eta nork¹. Ekoizpen prozesuari buruzkoak konplexuak dira. Zentzu horretan, azpikontratazioa ohiko mekanismoa da gastuak eta ekoizpen-denbora murrizteko, giza eskubideen kontura².

Ehungintza-industriaren gehiegikeriek lotura zuzena dute globalizazio neoliberalak emakumeen bizitzetan duen ondorioekin. Kalkuluaren arabera, 60 eta 75 milioi pertsona inguruk lan egiten dute ehungintza sektorean, eta horietatik %75 emakumeak dira³. El Salvadorren muturreko lan-esplotazioko baldintzak dokumentatu izan dira sektore jakin batzuetan, tartean *maquilaren* eta etxetiko brodatze lanen sektoreetan; bi biak emakumeek osatzen dituzte ia erabat⁴.

Kasuaren egitateak

Rosa El Salvadorreko landa-eremuan bizi da 5 seme-alabekin eta egoera ekonomiko prekarioan. 35 urterekin etxetiko brodatzaile lana onartu zuen Handworks enpresan, diru-sarrerak edukitzeko eta aldi berean etxean egon ahal izateko seme-alabak zaintzen. Horrela, seme nagusiak ere⁵ brodalanerako kablea egiten lagundu ahal zion. **Brodatzaile lanetan jardun zen bi urteetan, honako baldintzak pairatu zituen: (i) 12 eta 14 ordu arteko lana egunero; (ii) gutxieneko soldataren azpitik zegoen**

1

ILO, *Wages and Working Hours in the Textiles, Clothing, Leather and Footwear Industries. GDFTCLI/2014*, Geneva, 2014, 7-8 par., kontsulta-data: 2017ko azaroaren 15a, eskuragarri: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_dialogue/@sector/documents/publication/wcms_300463.pdf.

2

J. Hernández Zubizarreta; P. Ramiro, “La inacción sindical en Inditex, Mango o El Corte Inglés como ejemplo de sumisión a las transnacionales. El control de las cadenas mundiales de suministros y la acción sindical”, *Viento Sur*, 2016, kontsulta-data: 2017ko abenduaren 6a, eskuragarri: <http://vientosur.info/spip.php?article11410>.

3

L. Stotz; G. Kane, *Facts on the global garment industry*, Clean Clothes Campaign, 2015, kontsulta-data: 2017ko abenduaren 10a, eskuragarri: <https://cleanclothes.org/resources/publications/factsheets/general-factsheet-garment-industry-february-2015.pdf>.

4

U. Bhoola, *Informe de la Relatora Especial sobre las formas contemporáneas de la esclavitud, incluidas sus causas y consecuencias, sobre su misión a El Salvador. Doc. ONU A/HRC/33/46/Add.1*, 2016, 37. par., kontsulta-data: 2017ko azaroak 30, eskuragarri: http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/33/46/Add.1.

5

Egitateen unean 15 urte zituen. Zehaztasun gehiagorako ikus kasuaren fitxa.

lansaria; (iii) oporrak, gabonsariak, atsedeen orduak, aparteko orduak, gaixotasun edo istripugatik kalte-ordainak ez jasotzea, besteak beste; eta (iv) lan-jazarpena ikuskatzailearen aldetik, ezarritako ekoizpen-kuotak betetzeko. Ondorioz, Rosaren osasunak okerrera egin zuen; zehatzago, besoko mina, ikusmena murriztea eta neke kronikoa piratzen hasi zen.

Hainbat urteren buruan, Rosak borondatezko uko-agiria⁶ aurkeztu zuen aurreabisu oharraren bidez Lan eta Gizarte Aurreikuspen Ministerioan (aurrerantzean, “Ministerioa”), eta enplegatzailari eman zitzaion. Hala ere enplegatzailak sinatzeari uko egin zion, ez zuen onartu eta ez zuen ordaindu zegokion kalte-ordaina. Ondoren, Rosak berriro jo zuen Ministeriora enpresa deitu zezaten, baina ez zen erantzunik egon. Enpresaren erantzun eza bidegabeko kaleratze gisa hartzen da. Hori dela eta, salaketa bat abiarazi zen Handworks-ek egindako ustezko bidegabeko kaleratzeagatik. **Lehenengo zein bigarren instantzian, Rosaren salaketa ezetsi zuten. Azkenean, ezin izan zuten kasua aurkeztu Justizia Gorte Goreneko arlo zibileko salan, legezko baldintzak ez betetzeagatik.**

Mujeres Transformando elkarteak Rosaren kasuan egindakoaz gain, Ministerioari eskatu zion ikuskapenak gauzatzeko bai lantokian bai etxetiko langileei lana emateko eta egindakoa jasotzeko enpresak ezarritako tokian.

Nerearen kasua

Kasuaren laburpena

Nerearen kasua diru-sarrerak bermatzeko errenta (aurrerantzean, “DSBE”) eteteari dagokio. Lanbide-Euskal Enplegu Zerbitzuak eten zuen ebazpen baten bidez, eta ondorioz arbitrarioki murriztu zuen babes sozialerako Nerearen eskubidea, beste hainbat eskubideei lotuta —norberaren osotasuna, bizitza pribatua, berdintasuna eta bazterkeria eza, erregabetasun-presuntzioa eta bizitza duina izateko eskubideak—.

Errenta bermatuen eta baldintzapekoen bidezko eredu batek sortutako babesgabetasun soziala pairatzen dute baliabide ekonomiko gutxi dituzten pertsonak. Batetik, diru-sarrerak bermatzeko euskal sisteman (aurrerantzean, “DSBES”) prestazio ekonomikoak eskuratzeko exijitzen diren neurrigabeko baldintzengatik da hori, eta ondorioz zailtasun sozialeko egoeran dauden zenbait herritar kanpoan geratzen dira⁷. Bestetik, DSBESak helburu duelako txirotasun larrienari aurre egitea, baina ez txirotasuna bera desagerraraztea. Ondorioz, ez zaie ondo heltzen hainbat arazori; hala nola, garaiotako luzaroko langabeziari lotutako txirotasun eta gizarte bazterkeria fenomenoei, guraso bakarreko (batez ere ama bakarrekoak) familiei eta lan prekarioari ⁸.

6

“Pertsona orok duen eskubidea da, askatasunez lanari uko egiteko eta lan egindako denboragatik kalte-ordaina jasotzeko; eskubide hori erabiltzen ari dira etxetiko langileak defentsa mekanismo gisa, etengabeko lan-jazarpenari erantzuteko”. Iturria: kasuaren fitxa, 4. or.

7

DSBESren bidez, bazterkeria arriskuan dagoen pertsonen %69,3 ingururi eskaintzen zaie laguntza (134.563 pertsona); ondorioz, kanpoan geratzen da ehuneko altu bat. Iturria: Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Politiketako Saila, *Euskal Autonomia Erkidegoa. Pobreziaren eta Gizarte-Ezberdintasunen Inkesta. PGEI-2018*, 2017, 7. or., kontsulta-data: 2017ko azaroaren 20a, eskuragarri: http://www.euskadi.eus/contenidos/documentacion/informe_epds_2016_2/es_epds2012/adjuntos/Informe%20EPDS%202016_es.pdf.

8

Eskubide-murrizketak eta babes sozialeko sistemaren gabeziak Euskal Autonomia Erkidegoan

Nerearen egoera ez da kasu isolatua; aitzitik, Euskal Autonomia Erkidegoko (aurrerantzean, "EAE") txirotasunaren aurkako politikek dituzten gabeziak islatzen ditu, eta Lanbide-Euskal Enplegu Zerbitzuak (aurrerantzean, "Lanbide") dituen rregulartasunak ikusarazten ditu diru-sarrerak bermatzeko errentari lotutako prestazio ekonomikoak kudeatzerakoan⁹. EAEko txirotasunaren aurkako politikarentzat ez dira arrotzak estatuak eta Europak krisi ekonomikoari erantzuteko erabiltzen dituzten logikak; gizarte-zerbitzuen aurrekontuen murrizketak, alegia.

Europar gobernuek austeritate neurriak aplikatu eta politika fiskal zein monetarioak diseinatu izan dituzte batez ere, giza eskubideen kontura eta desparekotasun sozioekonomikoak sakonduta¹⁰. Prestazio sozialen kalitateari dagokionez, oraintsu, Finantza Publikoei buruzko Europako Batzordeak ebatzi zuen Espainian prestazio sozialek ez dutela eraginik errenta baxuenak dituzten herritarren artean¹¹.

Kalkuluen arabera, Euskadin txirotasun arriskua %7,1ekoa da, txirotasun larriaren tasa %4,9koa (104.177 pertsona) eta txirotasun arriskuan dauden herritarrak %14,5 dira (440.823 pertsona). Txirotasun errearen tasa altuagoa da emakumeen kasuan. Horrela, adibidez, emakumeek zuzendutako etxeen ia erdian (49,7%) pilatzen dira txirotasun errealeko kasuak¹². Zalantzarik gabe, txirotasunaren feminizazioak argi islatzen du EAEn bizi diren emakumeen bizi-baldintzak okertu direla¹³. Bestalde, kalkuluen arabera, EAEn 2016an 60.000 pertsona txiro zeuden (txirotasun arriskuan dauden pertsonen %31) ez zutenek eskuratu DSBEsren laguntzarik, eta 63.000 pertsona txiro (diru-laguntzak jasotzen dituztenen %47) zeinek diru-laguntzak lortu arren txiro izaten jarraitu zuten.

9

Ararteko. Herriaren Defendatzailea, *Informe-diagnóstico con propuestas de mejora sobre la gestión de las prestaciones de Renta de Garantía de Ingresos y Prestación Complementaria de Vivienda por Lanbide*, 2017, kontsulta-data: 2017ko azaroaren 3a, eskuragarri: http://ararteko.eus/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_4199_3.pdf.

10

Horri buruz, ikus: Comisario para los Derechos Humanos del Consejo de Europa, *La protección de los derechos humanos en tiempos de crisis económica. CommDH/IssuePaper(2013)2*, Consejo de Europa, 2013, kontsulta-data: 2017ko azaroaren 20a, eskuragarri: <https://rm.coe.int/16806da858>; *Informe de visita a España. CommDH(2013)18*, Europako Kontseilua, Estrasburgo, 2013, kontsulta-data: 2017ko azaroaren 20a, eskuragarri: https://www.coe.int/fr/web/commissioner/view?p_p_id=101&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&_101_struts_action=%2Fasset_publisher%2Fview_content&_101_assetEntryId=5340982&_101_type=content&_101_urlTitle=las-medidas-de-austeridad-debilitan-la-proteccion-de-los-derechos-humanos-en-espana&inheritRedirect=true; Oxfam Intermón, *Gobernar para las élites. Secuestro democrático y desigualdad económica*, 2014, kontsulta-data: 2017ko azaroaren 20a, eskuragarri: <https://www.oxfamintermon.org/es/documentos/17/01/14/gobernar-para-elites-secuestro-democratico-desigualdad-economica>.

11

Economic and Financial Affairs, *Report on Public Finances in EMU 2017*, European Commission, Bruselas, 2018, 86. or., kontsulta-data: 2018ko urtarrilaren 10a, eskuragarri: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip069_en.pdf.

12

Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Politiketako Saila, *Euskal Autonomia Erkidegoa. Pobreziaren eta Gizarte-Ezberdintasunen Inkesta. PGEI-2018, cit., 4, 18 eta 50. or.*

13

Adibidez, ikus: S. Ibarrola Inchusta, *La feminización de la pobreza en Vitoria-Gasteiz. El impacto de la crisis 2007-2015 en las mujeres*, Vitoria-Gasteizko Udala. Berdintasunerako Zerbitzua. Gasteizko Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako III. Plana (2014-2015), 2015.

Gizarte-bazterkeriaren aurkako Bizkaiko kolektiboek, Argilan-ESK Bizkaiak esaterako, uste dute 1989an abiatutako DSBEsaren ezaugarria dela txirotasuna erabat ezabatzeko ezintasuna. Horrek esan nahi du oker kudeatutako eredia izateaz gain, huts egin duen eredia ere badela eta errotik eraldatu behar dela baldintzarik gabeko oinarriko errenta ezartzearen bidez; horrela EAEko herritar guztiek bermatutaliek izango lituzkete diru-sarrera unibertsalak, indibidualak eta errenta-kontrolak ez bizikidetzatza baldintzarik gabekoak¹⁴.

Kasuaren egitateak

Nerea EAEn bizi da kide brasildarrekin eta semearekin; 3 pertsonako bizikidetzako unitatea osatzen dute, Lanbideren irizpideen arabera. Haien bizimoduak elkartasuna, antikontsumismoa eta austeritatea ditu oinarri. Nereak elikagaien bankuko laguntza jasotzen du, Gurutze Gorrikoa zein Maternity proiektukoa. 2013tik Nereak DSBEa jasotzen zuen, baina 2017ko ekainean eten ziotela esan zioten. 2017ko maiatzaren hasieran Nereak Lanbideren *Audientzia Tramitea* jaso zuen, zeinak honakoa eskatzen zion: (i) 2015eko apirila eta 2016ko uztaila arteko kontu-korrontearen mugimenduak, (ii) hileroko gastu eta diru-sarreraren deklarazioaren ezaugarri zehatzak, eta (iii) bere kidearen zinpeko deklarazioa, Brasilen zeukan ondarearen ziurtagiri berri bat tramitatzen ari zelako. Dokumentazioa araututako epe barruan aurkeztu zen.

2017ko ekainean Nereari DSBEa kendu ziotela jakinarazi zioten. Erabakiaren oinarria zen gehienezko diru-sarrerak gaintzen zituela prestazioak jasotzeko, 3 arrazoirengatik:

*1.- Iruzurra egitea: titularrak Lanbideri ezkutatu dio senideengandik eta bestelako iturrien bidez jasotako dirua, zeinari esker 10.048,47€ aurreztu dituen 08/04/2015 eta 05/07/2016 daten artean, kontu-korronteen arabera. **Deklaratu gabeko etekinak daude, diru-sarreraren eta gastuen artean ez dagoelako korrelaziorik.** Diru-sarrierei buruzko datuak ezkutatzea DSBEa mantendu ahal izateko iruzurra egitea da, kobratzeko baldintzak betetzen ez direla jakinda [...] (Guk nabarmendutako zatia).*

2.- Baldintzak ez betetzea: Ezin da zehaztu Nerearen kideak Brasilen daukan ondarea [...]. Aurkeztutako ziurtagiriak ez dauka baliorik. Hagako apostilla eduki behar du.

3.- Eginbeharrak ez betetzea: titularrak ez dio Lanbideri jakinarazi senideengandik dirua jaso duela 2015eko apirilean, maiatzean, abuztuan eta abenduan, eta 2016ko martxoan. Titularrak, jaso dituen ezohiko diru-sarrerak zenbatzeko, dirua eman dioten senideen zinpeko deklarazioa aurkeztu beharko du, baita diru-sarrera horien zenbatekoa ere. Titularrari jakinarazi zaio eskatutako dokumentazioa aurkeztu ezean edo dokumentazio horren arabera aurreztea justifikatuko lukeen gastu eta diru-sarreraren korrelaziorik egongo ez balitz [...] ez dagozkion kobrantzak eskatuko zaizkio [...].

Ebazpen horri erantzuteko, Nereak aukerako berraztertze errekurtsoa aurkeztu zuen, non alegazioei erantzuten dien eta honakoa ere aurkeztu duen: (i) bere kideak Brasilen duen ondarearen ziurtagiriaren eskaera-gordekina, (ii) senideen zinpeko deklarazioak, jaso dituen noizbehinkako diru-

kopuru txikien harira, (iii) jasotako diru-laguntza publikoen bankuko kontu-laburpenak, eta ez egozteko diru-sarrerren kalkuluak.

2017ko abuztuan Lanbideko zuzendari nagusiak Nerearen errekurtsioa ezetsi zuen. Ebazpen horretan, zuzendariak honakoa adierazi zuen: (i) Brasilgo ondarearen ziurtagiriak apostilla izan behar du balioa izan dezan; (ii) senideen zinpeko deklarazioak aurkezteak diru-sarrerak justifikatu baino ez luke egingo, baina ez luke diru-laguntza etetea galaraziko; eta (iii) “[...] familiaren gastuak, nahiz eta sakrifizio-gaitasun handia izan, harrigarriki baxuak dira”. Porrot honen aurrean, Nereak ez zuen indarrik ez baliabiderik izan Lanbideren kontrako administrazioarekiko auzien prozedura abiatzeko.

Aipatutakoaren arabera, ondoriozta daiteke:

- 1. Lanbidek uste du Nereak iruzurra egin zuela, bere kontu-korrontean aurreztea lagundu zioten bestelako diru-iturriak ezkutatu zituelako.**
- 2. Bizimoduaren gaineko kontrola inposatu diete Nereari eta bere familiari; izan ere, familiaren gastu txikien inguruko susmoak daude, eta ez dira kontuan hartzen bizitzeko bestelako alternatiba ez-kontsumistak.**
- 3. Ondorioz, Nerea egoera zaurgarrian geratzen da, arbitrarioki eten diotelako bizirauteko oinarriko gastuei aurre egiteko prestazio ekonomikoa. Halaber, babesgabe geratu da; izan ere zama handia izan da berarentzat alegazioak aurkeztea eta zama handia izango litzateke ere administrazioarekiko auzien epaitegi batean salaketa egitea.**

I. Urratutako marko juridikoa

Espainiak eta El Salvadorrek berretsitako giza eskubideen tratatuek hainbat betebeharrak ekartzen dizkiete estatu horietako buruei —**autonomietako eta lekuko erakundeak barne**—, giza eskubideak errespetatu, babestu eta bermatzeko. Espainiako Estatuan indarrean dagoen Konstituzioaren 96.1 artikuluan arabera, giza eskubideen tratatu bat berretsiz gero, hori barne ordenamendu juridikoaren parte bihurtzen da¹⁵. Ondorioz, betebeharrak horiek Euskal Autonomia Erkidegoari exijitu ahal zaizkio. Zentzu horretan, El Salvadorren indarrean dagoen Konstituzioaren 144 artikulua

Jarraian, aztertutako bi kasuetan urratu diren tresna legalak zerrendatu ditugu. Ondorengo atalean zehaztu dira tresna horien garapen jurisprudentzialak eta doktrinalak, zeinak akusazioaren oinarria baitira:

Nazio Batuen Erakundearen markoan (EAERI eta El Salvadorri aplikatu dakiokkeen)

- Eskubide zibil eta politikoen Nazioarteko Ituna (1966).
- Eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalen Nazioarteko Ituna (1966).
- Emakumeen Kontrako Diskriminazio Era Guztiak Ezabatze Konbentzioa (CEDAW, 1979)
- Esklabotasunari Buruzko Konbentzioa (1926) eta bere Konbentzio Osagarria (1956)
- Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala (1948).

15

Espainiar Konstituzioaren 96.1. artikulua. Halaber, Konstituzioaren 10.2 artikulua beste tresna batzuk interpretatzeko iturri gisa erabiltzen da, tresna horiek lotesleak ez badira eta barne-mailako zuzenbideko xedapenei edukia emateko balio badute. Ikus ere, et. al., honako ebazpenak: STC 53/1985, STC 242/1994 eta STC 107/1984.

- Bortxazko lanari buruzko hitzarmena, 29 zk. (1930)
- Bortxazko lanaren abolizioari buruzko hitzarmena, 105 zk. (1957)
- Haurren lan-mota okerrenei buruzkoa, 182 zk. (1977)

Giza Eskubideen Amerika arteko sistemaren markoan (El Salvadorri aplikatu dakiokiena)

- Giza Eskubideei buruzko Amerikako Konbentzioa (1969).
- Giza Eskubideei buruzko Amerikako Konbentzioaren eskubide ekonomiko, sozial eta kulturelei buruzko Protokolo Gehigarria, (San Salvadorreko Protokoloa, 1988).
- Emakumeen aurkako indarkeria Prebenitzeko, Zigortzeko eta Desegiteko Amerika arteko Hitzarmena (Belem do Para, 1994).

El Salvadorreko legeria

- 1983ko Konstituzioa.
- Berdintasuneko, ekitaterako eta emakumeen aurkako bazterkeria desegiteko legea (2011).
- Laneko kodea (1972¹⁶).
- Haurtzaroaren eta nerabezaroaren babes integraleko legea (2011)

Europar Batasunaren markoan (EAERI aplikatu dakiokiena)

- Giza Eskubideak eta Oinarrizko Askatasunak Babesteko Hitzarmena (1950).
- Europar Batasuneko Oinarrizko Eskubideen Gutuna (2000).
- Europako Gutun Soziala (1961).

Espainiako Estatuko legeria

- 1978ko Konstituzioa.
- 39/2015 legea, urriaren 1ekoa, administrazio publikoen administrazio-prozedura erkideari buruzkoa.
- 8/2015 legegintzako errege-dekretua, urriaren 30ekoa, zeinaren bidez onartzen den gizarte segurantzaren lege orokorraren testu berria.

Euskal Autonomia Erkidegoko araudia

- 4/2011 legea, azaroaren 24koa, diru-sarrerak bermatzeko eta gizarte-inklusiorako legea aldatzeari buruzkoa.
- 18/2008 legea, abenduaren 23koa, diru-sarrerak bermatzeko eta gizarte-inklusiorako.
- 15/2006 foru-legea, abenduaren 14koa, gizarte-zerbitzuei buruzkoa.
- 30/2015 dekretua, martxoaren 17koa, seme-alaben ardura duten familiak babesteko laguntza ekonomikoei buruzkoa.

- 147/2010 dekretua, maiatzaren 25ekoa, diru-sarrerak bermatzeko errentari buruzkoa.

I. Akusazioaren arrazoi orokorrak

Energia eta energia-burujabetzarako eskubidea lortzeko eta edukiz betetzeko balio duten giza eskubide estandarretan oinarritzen da akusazio hau, eta justizia energetikoari dagozkion beste eskubide batzuk ere hartzen ditu kontuan.

Babes sozialerako eskubidea

Europako Gutun Sozialaren 30. artikulua aitortzen du txirotasunaren eta abzterkeria sozialaren aurkako babesa izateko eskubidea. Eskubide hori bermatzeko estatu kideei eskatzen zaie ikuspegi global eta koordinatua izan dezaten, politikak modu koherentean integratzen dituen, ikuspegi hertsiki asistentzialaz eta sektorialaz harago. **Horretarako hartutako neurriek oinarritzko eskubide sozialak eskuratzea erraztu behar dute eta horretarako oztopoak ezabatu**, bereziki honako eskubideei dagokienez: enplegua, etxebizitza, prestakuntza, hezkuntza, kultura, laguntza soziala eta osasuna izateko eskubideak, besteak beste.

Neurri horiek, halaber, indartu behar dute eskubide sozialak eskuratzea, berrikustea eta aplikatzea, onurak eta zerbitzuak administratzeko prozedurak hobetzea, eskubide sozialei buruzko informazioa hobetzea. Oinarritzko eskubide sozialen eskuragarritasuna ebaluatzen da kontuan hartuta ezarritako politiken, neurrien eta ekintzen eraginkortasuna. Baliabide egokiak dira elementu nagusietako batzuk eta, hortaz, esleitu egin behar dira helburu estrategikoak erdiesteko. **Gainera, baliabide egokiak funtsezko elementua dira pertsonen buruaskitasunerako. Azkenik, neurriek kalitate eta kantitate egokia eduki behar dute, herrialde bakoitzaren txirotasun eta bazterkeria sozialaren jatorriari eta hedapenari dagokionez¹⁷.**

Lanerako eskubidea eta bortxazko lanaren debekua

Lan duina izateko eskubidea oinarritzko eskubidea da eta nazioarteko hainbat tresnak aitortzen dute:

Lanerako eskubidea indibiduala da, pertsona bakoitzari dagokiona, eta aldi berean eskubide kolektiboa da. Mota guztietako lanak barne hartzen ditu, izan autonomoak edo soldatapekoak.¹⁸

Eskubide Ekonomikoen, Sozialen eta Kulturalen Nazioarteko Ituneko 6. artikulua (aurrerantzean, "ICESCR", ingelesezko jatorrizko siglengatik) ezartzen du lanerako eskubidearen urraketa dela bortxazko lana, bidezko eta aldeko baldintzak ez izatearen ondorioa¹⁹. Hain zuzen, eskubide hori erabiltzeak "[...] bere forma eta maila guztietan, esan nahi du honako elementuak daudela, interdependenteak eta funtsezkoak"²⁰:

1. **Prestasuna:** zerbitzu berezituak egotea, helburu dutenak pertsonak laguntzea eta babestea enplegu mota identifikatu dezaten.

17

Europako Ekonomia eta Gizarte Komitea, 30. artikulua interpretazioak, ikus zehatzago Frantziari buruzko 2003ko ondorioen txostena, 214 or.-tik aurrera.

18

EESKen Batzordea, 18. iruzkin orokorra, UN Doc E/C.12/GC/18, 2006, 6. par.

19

EESKen Batzordea, 18. iruzkin orokorra, UN Doc E/C.12/GC/18, 2006.

20

Ídem.

2. Eskuragarritasuna: bazterkeria sortzen duten ustezko faktoreak ezabatzeko neurriei eta informazioa erraz eskuratzea sustatzeari dagokio.
3. Onargarritasuna eta kalitatea: lanerako baldintza bidezkoak eta aldekoak, bereziki lan-baldintza seguruak izateko, sindikatuak eratzeko eskubidea, eta enplegua askatasunez aukeratzeko eta onartzeko eskubidea.

Bizi-maila duinerako eskubidea

ICESCR Ituneko 11. artikulua arabera, pertsona guztiei errespetatu, babestu eta bermatu behar zaie bizi-maila egokia, eta horren barruan sartzen dira elikadura, ura eta etxebizitza izateko eskubidea, eta bizi-kalitatea etengabe hobetzeko eskubidea. Eskubide horrek halabeharrez barnebiltzen du eskubide ekonomikoak, sozialak, ingurunearenak eta kulturalak modu eraginkorren betetzea, eta lotura zuzena du bizitzarako eskubidearen interpretazio ez murriztaile batekin:²¹

*Bizitzeko eskubidea oinarrizko giza eskubidea da, eta aurrebaldintza da gainerako giza eskubide guztiez gozatu ahal izateko. Errespetatu ezean, eskubide guztiek galtzen dute zentzua. Bizitzeko eskubidea hain oinarrizkoa izanik, ezin da onartu eskubide hori buruzko ikuspegi murriztailerik. Funtsean, bizitzarako oinarrizko eskubideak barnebiltzen du, gizaki orok bizitza arbitrarioki ukatua ez izateko eskubideaz gain, **bizitza duina bermatzen dioten baldintzak ukatuak ez izateko eskubidea ere. Estatuaren eginkizuna da oinarrizko eskubide hori urra ez dadin beharrezkoak diren baldintzak sortzen direla bermatzea eta, bereziki, beren agenteek urratzen ez dituztela bermatzea.** (Guk nabarmendutako zatia)²².*

Testuinguru horretan, errespetatzeko betebeharrak esan nahi du estatuak uko egin behar diotela eskubide honen edukia eta erabilpen eraginkorra arbitrarioki eragozteari. Hala ere, estatuak eskubideak mugatu ditzakete betiere baldin eta ez badiote muinari eragiten. **Hortaz, muga horiek honako irizpideekin bat etorri behar dira: legalki ezarrita egotea, eta neurria proportzionala, egokia eta beharrezkoa izatea helburu legitimoa lortzeko.**

Estatuaren betebeharra ez da soilik giza eskubideak errespetatzekoa, baizik eta eskubideok askatasunez erabiltzea bermatzea ere. Bermatzeko betebeharrak hori positiboa da, egiteko betebeharra da, eta esan nahi du estatuak beharrezko neurri guztiak hartu behar dituztela, eta egoeraren arabera zentzuzkoak direnak giza eskubideak gauzatu daitezen bermatzeko²³. Bermatzeko betebeharrak horrek dakar estatu-aparatu osoa antolatu behar izatea, eta orokorrean, "egitura guztiak, zeinen bidez adierazten den botere publikoa, giza eskubideak osotasunean eta askatasunez erabiltzea juridikoki ziurtatzeko gai izan daitezen"²⁴.

21

EESKen Batzordea, 12. iruzkin orokorra, UN Doc E/C.12/1999/5, 1999; EESKen Batzordea, 15. iruzkin orokorra, UN Doc E/C.12/2000/4, 2000.

22

Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, *Caso Villagrán Morales y otros vs. Guatemala*. Fondo. Sentencia de 19 de noviembre de 1999. Serie C. No. 63, 144. par.

23

Laurens Lavrysen, *Positive obligations in the jurisprudence of the Inter-American Court of Human Rights*, 7 INTER-AMERICAN AND EUROPEAN HUMAN RIGHTS JOURNAL (REVISTA INTERAMERICANA Y EUROPEA DE DERECHOS HUMANO), 94–115 (2014).

24

Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, *Caso I.V. vs. Bolivia*. Excepciones Preliminares, Fondo, Reparaciones y Costas. Sentencia de 30 de noviembre de 2016. Serie C No. 329, 207. par.

Aurrerabide-betebeharrak esan nahi du estatuek neurri zehatzak hartu behar dituztela eskubideak eraginkorrak izan daitezen. Horrela, ondo justifikatu ezean aipatutako eskubideen egoera okertuko duten neurriak hartu behar dituzte. Horretarako, eskubide horiek eskuratzeko bidea erraztu behar dute eskura dituzten baliabide eta bide egoki guztiak erabilita. Horrela, EESKen Batzordeak ezarri du ezberdindu behar dela estatu kide batek betebeharrak betetzeko duen ezintasunaren eta borondate faltaren artea²⁵.

Berdintasunerako eta diskriminazioa ez pairatzeko eskubidea

Berdintasunerako eta diskriminatua ez izateko eskubidea ordenamendu publikoaren oinarria da, maila guztietan²⁶. Eskubide hori botere publikoen baitan txertatzen da beren adierazpide guztietan eta giza eskubideen babesari lotutako oinarrizko printzipio orokorra da (*ius cogens* araua)²⁷. Horrela, CEDAW Konbentzioaren 5.a artikulua estatua behartzen ditu neurri egokiak har ditzaten, besteak beste, honetarako: “gizon eta emakumeen jokabide-eredu soziokulturalak aldatzeko, aurreiritziak eta ohiko jarrerak eta bestelakoak desagertu daitezen, zeinek oinarri duten edozein sexuren nagusitasun edo gutxiagotasun ideia edo gizon zein emakumeen funtzio estereotipatuak”.

Bestalde, genero-indarkeria diskriminazio motatzat aitortzen da. Lotura honen aitortza jasota geratzen da Belem do Parako Hitzarmenean²⁸ eta garatu egin dute, besteak beste, CEDAW Batzordeak 9. iruzkin orokorrean²⁹, Emakumeen kontrako indarkeria, bere kausa eta ondorioei buruzko Nazio Batuen errelatore bereziak³⁰ eta Giza Eskubideen Amerika arteko Batzordeko emakumeen eskubideei buruzko errelatoretzak³¹. Halaber, giza eskubideen nazioarteko zuzenbideak diskriminazioa debekatzen du *de jure* (legeak aginduta) eta baita *de facto* ere (izatez).

Betebehar horrek berekin dakar berdintasun eta ez-diskriminazio printzipioa errespetatzea eta bermatzea onartzen den lege guztietan³². Horrela, estatuek “[...] ezin dute arau diskriminatzailerik

25

EESKen Batzordea, 14. iruzkin orokorra, UN Doc. t E/C.12/2000/4, 2000, 47. par.

26

Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, *Condición Jurídica y Derechos de los Migrantes Indocumentados*, Opinión Consultiva OC-18/03 de 17 de septiembre de 2003, Serie A No. 18, 101. par.

27

Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, Opinión Consultiva OC-18/03, *ibíd.*, 83. eta 100. par.

28

6, 7.a eta 7.e artikulua.

29

Emakumeen Kontrako Diskriminazio Era Guztiak Ezabatzeko Konbentzioa (CEDAW Batzordea), *19. gomendio orokorra: La violencia contra la mujer*, 1. eta 6. par.

30

Ver, por ejemplo, Consejo De Derechos Humanos, Informe de la Relatora Especial sobre la violencia contra la mujer, sus causas y consecuencias, Yakin Ertürk: Intersecciones entre la cultura y la violencia contra la mujer, Doc. de la ONU A/HRC/4/34 (2007).

31

Ver, por ejemplo, Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, Informe Annual de la Comisión Interamericana de Derechos Humanos 1997, OEA/Ser.L/V/II.98 doc. 6 (1998), cap. VI; Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, Acceso a la Justicia para Mujeres Víctimas de Violencia en las Américas, OEA/Ser.L/V/II. doc. 68 (2007).

32

Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, *Caso Yatama vs. Nicaragua*, Excepciones Preliminares, Fondo, Reparaciones y Costas, Sentencia de 23 de junio de 2005, Serie C No. 127, 186. par.

egin, efektu diskriminatzaileak dituztenak” eta gainera “praktika diskriminatzaileak maila guztietan ezabatu behar dituzte, bereziki organo publikoetan, eta azkenerako beharrezko neurriak hartu behar dituzte pertsona oro legearen aurrean berdina izango dela bermatzeko”³³. **Horrela, arauaren edo praktikaren atzean dagoen asmoa gorabehera, estatu-ekitaldi bat diskriminatzailea izan daiteke gehiegizko inpaktua baldin badu talde edo kategoria —generoa, egoera sozioekonomikoa— babestuengan**³⁴.

Errekurtso eraginkorrak izateko eskubidea

Giza Eskubideen Amerikako Konbentzioaren 25.1 artikulua honakoa dio:

Pertsona orok dauka eskubidea epaile edo auzitegien aurrean errekurtso xume eta azkar bat edo bestelako errekurtso eraginkor bat izateko, Konstituzioak, legeriak edo Konbentzio honek aitortzen dituen oinarritzko eskubideen urraketan aurka babestua izan dadin, nahiz eta urraketa hori funtzio ofiziala betetzen ari diren pertsonak gauzatua izan.

Estatuek errekurtso judizial eta administratibo xumeak eta azkarrak eskaintzeko betebeharra daukate, edo hutsegiteak berrikusteko eta zuzentzeko edozein errekurtso eraginkor, Amerikako Konbentzioaren 1.1 eta 25 artikuluek babesten dituzten eskubide eta askatasunak etengabe urratu daitezten ekiditeko³⁵, “eta hori da oinarrietako bat, ez soilik Amerikako Konbentzioarena, baina baita gizarte demokratiko bateko zuzenbide estatuarena ere, konbentzioaren arabera”³⁶.

Betebehar horiek, gainera, indartu egiten dira eskubideak errespetatzeko eta bermatzeko betebeharraren bidez (Amerikako Konbentzioaren 1.1 artikulua) eta barne-zuzenbideko xedapenak berresteko betebeharraren bidez, eskubideok eraginkorrak izan daitezten (Amerikako Konbentzioaren 2. artikulua). Eskubide horiek “eskubide baten erabilpena babesteko, bermatzeko edo gauzatzeko balio dute” eta “baldintza horiek bete behar dira judizialki zalantzan jartzen diren eskubide edo betebeharrak dituzten pertsonak ondo defendatzen direla bermatzeko”³⁷. Dagozkien prozesuari lotutako eskubide-sorta hori ebaluatzeko, Batzordeak prozedurak osotasunean kontuan hartu behar ditu ebazteko bidezkoa izan zen prozeduren integritasuna eta frogak ekoizteko modua³⁸.

33

Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, *Caso de las Niñas Yean y Bosico vs. República Dominicana*, Sentencia de 8 de septiembre de 2005, Serie C No. 130, 141 par.

34

Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, *Caso Artavia Murillo y otros (Fecundación In Vitro) vs. Costa Rica*, Excepciones Preliminares, Fondo, Reparaciones y Costas, Sentencia de 28 de noviembre de 2012, Serie C No. 257, párrs. 287, 302; *ver, mutatis mutandis*, Corte IDH, *Caso Atala Riffo y Niñas vs. Chile*, Fondo, Reparaciones y Costas, Sentencia de 24 de febrero de 2012, Serie C No. 239, 124. par.

35

Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, *Caso Villagrán Morales y otros (“Niños de la Calle”) vs. Guatemala*, Fondo, Sentencia de 19 de noviembre de 1999, Serie C No. 63, 234. par.

36

37

Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, *El derecho a la información sobre la asistencia consular en el marco de las garantías del debido proceso legal*, Opinión Consultiva OC-16/99 de 1 de octubre de 1999, Serie A No. 16, 118. par.

38

Amerika Arteko Giza Eskubideen Gortea, *Caso Villagrán Morales y otros (“Niños de la Calle”) vs. Guatemala*, Fondo, Sentencia de 19 de noviembre de 1999, Serie C No. 63, párr. 222; Corte IDH, *Caso Bámaca Velásquez*

Enpresa transnazionalen eta, orokorrean, ehungintza sektorearen erregulazioa

Energia eta energia-burujabetza izateko eskubideari buruzko akusazio-idazkian garatutako lurraldez kanpoko betebeharez gain, zeinak ardatz honi ere aplikatu dakioken, atal honetan elementu gakoak azpimarratuko ditugu estatuak eta enpresak dagokien bezala jardun daitezen lan-eskubideak errespetatu, babestu eta bermatzerako orduan, horniketa-kate globalen testuinguruan³⁹:

1. Gutxieneko baldintza duinak bermatu: soldata, onurak, lan-giro osasungarria, besteak beste.
2. Horniketa-kate globalari lotutako langile guztiek eskubideak babestu, barne hartuta sektore informalean jarduten direnak, azpikontratatu edo etxeko langile gisa.
3. Erakunde sindikal bat edo langileen arteko edozein antolakuntza mota sustatzea.
4. Horniketa-kate global osoaren jardueren erantzukizuna hartu behar dute enpresek.
5. Ekintzak gauzatu behar dira giza eskubideen urraketa posibleak gardentasunez identifikatu, saihestu, arindu eta haiei erantzuteko.

I. Akusazioaren arrazoi partikularrak

Bi kasuetako gertakariei ikuspuntu feminista batetik begiraturaz gero eta eskubideak kontuan hartuz gero, ondoriozta dezakegu ez Eusko Jaurlaritzak, ez El Salvadorreko Estatuak, ez dituztela nazioarteko betebeharrak bete, bizi-maila duina izateko eskubidea errespetatu, babestu eta bermatu behar zutenean.

Rosaren kasuan

Aurreko atalean adierazitakoaren harira, ondoriozta daiteke El Salvadorreko Estatuaren erantzulea dela osasunerako, lanerako, babes judizialerako, berdintasunerako eta diskriminatua ez izateko eta haurren babeserako eskubideen urraketari dagokienez, bitzta duina izateko eskubideari lotuta:

1. Lan-baldintza duinen falta; ondorioz, Rosak behartuta ikusi zuen bere burua urte luzez Handworks enpresan lan egitera.
2. Osasun-ondorio larriak: besoetako mina mugimendu errepikakorrak eta postura behartuak etengabe hartzeagatik, ikusmena galtzea, lanari lotutako ziurgabetasuna eta agonia.
3. Urte luzez pairatutako lan-jazarpena, Handworks enpresarentzako brodatzaile gisa.
4. 15 urteko semeak egindako haurren lana, ekoizpen-helburu ezinezkoak betetzeko behararen ondorioz.
5. Eskumena duen Ministerioak lan-ikuskapenak ez egitea, nahiz eta Rosaren abokatuak ahal eskatu zuen. Ondorioz, ezin izan ziren lan-baldintza akigarriak eta bere ondorioak egiaztatatu.
6. Justizia ukatzea; izan ere, laneko salaketaren lehenengo instantziak ezta kasazio-instantzia ez zuten balio izan bere eskubideak babesteko.

vs. *Guatemala*, Fondo, Sentencia de 25 de noviembre de 2000, Serie C No. 70, párr. 189, *citando, inter alia*, Eur. Court H.R., *Edwards v. United Kingdom*, Judgment of 16 December 1992, Series A No. 247-B, párr. 34 y Eur. Court H.R., *Vidal v. Belgium*, Judgment of 22 April 1992, Series A No. 235-B, 33. par.

39

Clean Clothes Campaign, *Position paper on human rights due diligence*, 2016, fecha de consulta 4 diciembre 2017, en <https://cleanclothes.org/resources/publications/position-paper-on-human-rights-due-diligence/view>.

Nerearen kasuan

Adierazitakoarekin bat etorrita, Euskal Autonomia Erkidegoa babes soziala izateko eskubidea ez bermatzeagatik erantzule dela ezartzen da:

1. DSBEa eteteak osasunean izandako ondorioak, eta Lanbideren aurreko defentsa legalak sortutako larritasuna.
2. Dokumentazio gehiago eskatzea ez zen justifikatu arrazoizko zalantzen bidez bermedun prozedura administratibo baten testuinguruan; aitzitik, DSBEa eskuratzeko prozedura erregulatzen duten arauetan ez zetozen baieztapenen bidez justifikatzen zen.
3. Dokumentuen egiazkotasunari eta Nerearen deklarazioari buruzko zalantzek errugabetasun-presuntzioaren printzipioa urratu zuten. Lanbidek dokumentazioa osotasunean baloratu beharko luke, DSBEa eskuratzeko eskubidea formaltasun batengatik (Hagako apostilla) baldintzatu beharrean, oso garestia baita atzerritarrentzat eta, finean, desparekotasuna eta bazterkeria sortzen dituen traba delako.
4. DSBEa eten zuen ebazpenaren motibazio eskas eta irregularraren oinarrian proportzionaltasun-printzipioaren kontrako elementuak eta DSBEa sortu zen helburuaren kontrakoak zeuden. Izan ere, Lanbidek etekin konputagarri gisa hartu zituen Nerearen senideek egindako gutxieneko ekarpenak noizean behin 5€ edo 15€-ko gastuak ordaintzeko, eta beraz ekarpen horiek ez ziren aberastasun-iturri bihurtu ezta egoera ekonomiko prekarioa funtsean hobetzeko iturri ere. Lanbideren betebeharra zen Nerearen espedientea arrazoizko irizpideen arabera baloratzea eta **mantenu legal egokiaren bidez ezartzea**: ekarpen horien jatorria eta helburua, eta izan zuten eragina kontuan hartuta familia-unitatearen behar eta gastu guztiak.

I. Auzitegiari eskatutako erabakiak

Akusazio-idazki honetan garatutako argumentuak kontuan hartuta, Herri Auzitegiari eskatzen diogu:

Rosaren kasuan

1. El Salvadorreko Estatuaren erantzukizuna ebaztea, lan-eskubideak eta babes judizialerako eskubidea urratzeagatik bizi-maila duinerako Rosaren eskubidearen harira.
2. Handoworks enpresaren erantzukizuna ebaztea, lan-eskubideak urratzeagatik.
3. El Salvadorreko ehungintza, jantzigintza eta aduana-zergarik gabeko eremuen kameraren (CAMTEX) erantzukizuna ebaztea, giza eskubideen aurkako politika ekonomikoak sustatzeagatik.
4. Rosa eta bere senideei kalte-ordain osoa eskaintzea, neurri indibidual zein kolektiboen bidez:
 - 4.1. Kaltetutako ondasun juridikoek pairatutako kalte material eta immaterialengatik: osasuna eta bizi-baldintza duinak.
 - 4.2. Asetasun-neurriak: Rosaren eta senideen oinarritzko beharrei arreta jartzea.
 - 4.3. Egoera sortu zuten gertakariak errepikatuko ez direla bermatzeko neurriak jartzea.

Nerearen kasuan

1. Eusko Jaurlaritzaren erantzukizuna ebaztea, Nerearen babes sozialerako eskubidea ez errespetatu eta bermatzeagatik, bizi-baldintza duinak izateko eskubideari lotuta.
2. Lanbideren erantzukizuna ebaztea, prestazio ekonomikoaren kudeaketan agertutako jarrera arbitrarioagatik; ondorioz, DSBEa eskuratzeko Nerearen eskubide subjektiboa urratu zuen.
3. Banakoei eta kolektiboari kalte-ordain osoa emateko neurriak jartzea, familia-unitateko pertsona bakoitzaren beharrianak kontuan hartuta, eta bereziki Nerearenak:
 - 3.1. Kalte material eta immaterialengatik: DSBEa berrezartzea etendako momentutik aurrerako denbora kontuan hartuta, eta DSBEa arbitrarioki etetearen ondoriozko kalteak ordaintzea.
 - 3.2. Asetasun-neurriak: familia-unitatearen oinarrizko beharrei arreta jartzea.
 - 3.3. Egoera sortu zuten gertakariak errepikatuko ez direla bermatzeko neurriak jartzea.
4. Babes sozialerako eskubidea eska eta justifika daitekeen eskubide beregaina dela aitortzea.

Fiskaltzaren gomendioak

Bizimodu jasagarriak izateko eskubidearen aldeko Herri Auzitegiari (aurrerantzean, “Herri Auzitegia”), pertsonen eta herrien duintasuna aitortzen duen erakunde independentea den neurrian, eskatzen diogu bere erabakian hel diezaiela Iparralde eta Hegoalde globaleko kasuetako arazoan egiturazko kausei, zigorgabetasuna ezabatu dezala, eta aldarrikatu dezala bizimodu jasagarrietan oinarritutako bidezko gizarte baten eraikuntza⁴⁰.

Hortaz, beharrezkoa da Auzitegi honek kaltetuen alde ezartzen dituen prebentzio-, ikerketa-, zigor- eta erreparazio-neurrien bidez ikusaraztea eta aurrez aurre jartzea hainbat zapalkuntza-sistemaren arteko (kapitalismoa, sexismoa eta arrazakeria) harreman konplexuak. Horretan arreta jarrita, errespetu osoz honako gomendioak helarazi nahi zaizkio *Herri Auzitegiari*, kontuan har ditzan hartuko duen erabakian⁴¹:

Estatuentzako gomendio orokorrak

Energia eta energia-burujabetza izateko eskubidea aitortzea eska eta justifika daitezkeen eskubide beregainak diren heinean.

1. Bazterkeria sozialeko egoeran dauden pertsonen babes sozialerako eskubidea aitortzea, eska eta justifika daitezkeen eskubide beregaina baita.
2. Brodatzaileen eskubidea aitortzea, etxeko langileen gisan.
3. Herrien burujabetza eta duintasuna bermatzea sektore pribatuen interes ekonomikoen aurrean, bizitzarako oinarritzko baliabideen pribatizazioa ekiditeko.
4. Herrien burujabetzari —eta bereziki, energia- eta ekonomia-burujabetzari— emakumeek egindako ezinbesteko ekarpena aitortzea.
5. Eredueko sozioekonomiko alternatiboak aztertzea, helburutzat bizitza duina eta bizitzaren jasagarritasuna dutenak.
6. Dagozkion neurriak hartzea —legegintzakoak, administratiboak eta judizialak— bermatzeko eskubide ekonomiko, sozial, kultural eta ambientalak, eskubide zibil eta politikoei aplikatzen zaien babes-maila berean, giza eskubideen zatiezintasun, unibertsaltasun eta interdependentzia printzipioei jarraiki.
7. Enpresa transnazionalen jarduera arautzea, eta kontrol-mekanismoak ezartzea bermatu dadin giza eskubideen nazioarteko zuzenbidea betetzen dutela, lurraldez kanpoko betebeharren irizpidea aplikatuta.
8. Giza eskubideen nazioarteko testuinguruaren aurka doazen merkataritza eta inbertsio askerako itunak salatzea.
9. Herrien Nazioarteko Itunean ezarritako xedapenak berrestea.

40

Kasuetako egitateak giza eskubideen nazioarteko estandarren arabera aztertu ditugun arren, ikuspegi legal mendebaldarra, saiatu gara kaltetutako pertsonen ikuspegi ezberdinak ez estaltzen.

⁴¹ Gomendio hauek kasuen fitxetan eta adituen txostenetan aurkeztutako proposamenen osagarriak dira.

Rosaren kasuan, El Salvadorreko Estatuari dagokio:

Indibidualak

1. Enpresan lan egindako denborari dagozkion laneko prestazioak ordaintzea.
2. Kudeaketa legalei eta justizia bilatzeko bestelako tramiteei lotutako gastuak ordaintzea.
3. Rosari laguntza legal, ekonomiko eta osasunekoa eskaintzea, hala nahi badu.
4. Rosari beste lanpostu bat eskaintzea, hala nahi badu.
5. Rosaren seme-alabei hezkuntza-bekak eskaintzea, hala nahi badute.
6. Lan eta Gizarte Aurreikuspen Ministerioko autoritateak ikertzea, ikuskapenak egiteko eginkizuna ez betetzeagatik.
7. Handworks enpresa ikertzea, lan-baldintza ankerrengatik.
8. Egitateak eta dagokion erantzukizuna publikoki onartzea.

Kolektiboak

1. Dagozkion neurriak hartzea —legegintzakoak, administratiboak eta judizialak— aitortzeko brodatzaileen lan-eskubideak, giza eskubideen nazioarteko estandarren arabera.
2. Lan eta Gizarte Aurreikuspenen Ministerioko langileak gaitzea brodatzaileen eskubideen inguruan.
3. Mekanismo independente bat sortzea brodatzaileen eskubide-urraketak ikertzeko eta kalte-ordainak aitortzeko, kasu guztietan kondena-epai bat ebatzi beharrik gabe.
4. Protokolo integral bat ezartzea lurralde osoan ikuskapenak egiteko.
5. Esklabotasun forma garaikideei buruzko NBEko adituak 2016an emandako gomendioak berrestea (Informe A/HRC/33/46/Add.1).
6. Lanaren Nazioarteko Erakundearen (LANE) etxetiko lanari buruzko 177. hitzarmena berrestea.

Nerearen kasuan, Euskal Autonomia Erkidegoari dagokio:

Indibidualak

1. Nereari diru-sarrerak bermatzeko errenta (DSBE) itzultzea eta prestazioa eten zenetik ordaintzeke dagoen dirua ordaintzea.
2. Lanbide-Euskal Enplegu Zerbitzuaren akusazioez babesteko neurrien gastuen kalte materialak ordaintzea (desplazamenduak, denbora, etab. kontuan hartzea).
3. Lanbide-Euskal Enplegu Zerbitzuaren jardura irregularra dagokion prestasunaz ikertzea Nerearen DSBEa etetearen harira.
4. Egitateak eta dagokien erantzukizuna publikoki aitortu behar dute Lanbide-Euskal Enplegu Zerbitzuaren Zuzendaritza Nagusiak eta Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Politiketako sailburuak.
5. Nereari babes sozialerako neurriak eskaintzea bere egoera ekonomikoak hobera egin dezan, hala nahi badu.

Kolektiboak

1. Babes sozialeko prestazio ekonomikoak eskuratzeko irizpide murriztaileak ezabatzea.
2. 18/2008 Legearen eta 147/2010 dekretuaren inguruan Lanbide-Euskal Enplegu Zerbitzuak dituen “barne irizpideak” indargabetzea, DSBEaren legeei buruzko oinarritzko alderdien aurka doazenak.
3. 18/2008 legearen helburua diru-sarrerak bermatzeko eta inklusio sozialerako erreformatzea, txirotasuna autonomia erkidego osoan ezabatzeko balio dezan.
4. Baldintzarik gabeko oinarritzko errenta (BGOE) eskuratzeko eskubidea aitortzea, unibertsala eta indibiduala izango dena. Horretarako BGOEaren proposamenari buruzko erreferenduma egin

behar da, legebiltzarreko azterketa prozesu eta hausnarketa baten ondoren eta eragile sozial zein sindikalen parte hartzearen bidez adostutakoa.

5. Egun indarrean dagoen gutxieneko errenta bermatuen sistema ordezkatzeko baldintzarik gabeko oinarritzko errentarekin.
6. Eskubide ekonomikoak —bereziki emakumeenak— bermatzea, laguntza sozialak mantendu eta areagotzearekin zerikusia duten eskubideak, alegia.
7. Aurrekontu partidak bermatzea bazterkeria soziala pairatzeko arriskua duten pertsonen beharrak artatu ahal izateko.
8. Beharrezko neurriak hartzea tolerantzia sustatzeko, eta diru-sarrerak bermatzeko euskal sistemara jotzen duten pertsonen buruzko aurreiritzi eta estereotipo negatiboak gainditzeko.
9. Informazio estatistiko ezberdina bildu eta aztertzea, bazterkeria soziala pairatzen duten edo horretarako arriskua duten pertsona edo taldeak identifikatzeko, babeserako behar dituzten neurri zehatzagoak ulertzeko.
10. Zaintzaren afera babes sozialeko sistemaren erdigunera ekartzea, sistema horren egiturazko eta funtsezko elementu gisa.
11. Euskal Herriko Eskubide Sozialen Kartako aldarrikapenak txertatzea.